

Антонець Надія Вікторівна — дослідниця ссавців заповідних екосистем

Ігор Загороднюк, Петро Чегорка

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I., P. CHEGORKA. Antonets Nadia Viktorivna, a researcher of mammals of the nature reserves. — An essay on one of the most controversial figures in modern mammal conservation in Ukraine, a researcher from the Dnipro-Orilsky Nature Reserve, who positions herself as an expert in a wide range of topics from population cycles of small mammals to the environmental role of wild ungulates and wolf distribution patterns in the Crimea. An active participant of theriological schools in 2000–2013. In 2014, she terminated her relations with the Ukrainian Theriological Society switched to cooperation with Crimean scientific institutions, in particular the Karadagh Nature Reserve.

Біографічні дані

Антонець Надія Вікторівна народилася 20 березня 1948 р. в м. Дніпропетровську. Зоологією захоплювалася з дитинства. Навчалася в Дніпропетровському університеті, на вечірньому відділенні, разом з іншим згодом відомим териологом — О. С. Пахомовим, дипломну працю робила під керівництвом В. Л. Булахова (приблизно у 1975 р.). Близько 10 років працювала в Хоперському заповіднику (Воронезька обл. Р.Ф.), проте згодом повернулася до Дніпропетровська, де займалася присадибним бізнесом.

1991 р. за сприяння В. Л. Булахова зарахована науковцем у новостворений Дніпровсько-Орільський природний заповідник (ДОПЗ). Після досягнення пенсійного віку продовжила роботу в цьому заповіднику. Із 2014 р. зникла з кола наукових заходів в Україні і ніяк себе не проявляє. Авторам відомо, що дослідниця живе в м. Дніпро, проте працює в заповідниках Криму і пише статті по фауні Криму.

Рис. 1. Надія Антонець на реєстрації учасників 16 Теріошколи в Канівському заповіднику, 6.10.2008. Це був рік її 60-річчя. Фото С. Заїки, з архіву УТТ.

Ключові наукові доробки

Починала як орнітолог, дипломний проект стосувався консорцій птахів. У Хоперському заповіднику займалася екологією кабана, активно співпрацювала з С. А. Царьовим, автором монографії «Кабан. Социальное и территориальное поведение» (2000). Як і належно зоологу такого заповідника, займалася пошуками хохулі й була організатором однієї з експедицій у пошуках цього виду; робила важливі огляди щодо особливостей поширення і стану справ із заповіданням цього виду (Антонец 1982).

У Дніпровсько-Орільському заповіднику, де працювала з 1991 р., активно вивчала рийну діяльність ратичних, що було продовженням досліджень у Хоперському ПЗ. За матеріалами з Хопра та ДОПЗ підготувала дисертацію про рийну діяльність кабана, яку намагалася представити в Дніпропетровську (у В. Булахова), а згодом у Житомирі (в А. Гузія), проте ні там, ні там ходи цій роботі не дали (пік активності бл. 2005 р.). Надалі дослідниця займалася найрізноманітнішими групами ссавців, а надто — дрібними мишовидими гризунами, бобрами й копитними, і найрізноманітнішими темами — від мінливості краніальних ознак мишей до рийної діяльності свиней і погризів бобрів. В автобіографічному нарисі, представленому нам, вказано такі ключові доробки дослідниці (текст перекладено й редаговано):

«Проводився моніторинг стану теріофауни та її окремих представників, отримано дані про екологію та біологію низки видів, особливості руху чисельності та чинники, що її визначають; зібрано й опубліковано матеріали про вплив антропогенного фактора на фауну дрібних ссавців та паразитофауну мікромамалій; відомості про впливи хижацтва лисиці на дрібних ссавців; дані про зміну стану заплавної лісової території під впливом середовищної діяльності річкового бобра (*Castor fiber*); аналізуються зоогенні сукцесії рослинного покриву під впливом диких копитних тварин, і зокрема рийної та трофічної діяльності свині дикої (*Sus scrofa*) (Антонец 2013), а також дендроактивності самиць лося (*Alces alces*) та самців сарни (*Capreolus capreolus*) у лісових заплавних комплексах з різною щільністю цих видів (Антонец & Окулова 2014)».

Гордістю дослідниці є те, що нею вперше встановлено два нові для Дніпровсько-Орільського заповідника види — мишака уральського (*Sylvaemus uralensis*) і полівку лучну (*Microtus levis*), а також виявлено на р. Самара біля с. Одиноківка¹ хохулю руську (*Desmana moschata*) (2015).

Надія Вікторівна є автором 150 наукових праць найрізноманітнішого типу — в матеріалах конференцій, наукових журналах та у збірниках наукових праць. Останні публікації у виданнях Українського теріологічного товариства датовані довоєнним часом (напр.: Антонец 2012, 2014).

¹ Одиноківка — сучасний мікрорайон міста Дніпро (wikipedia).

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Завжди відзначалася наполегливістю у реалізації наукових задач, доповідей на конференціях та публікаціях. Була неодноразовим учасником семінарів УТТ, починаючи з семінару на біостанції в Ядутах (2000 р.), та автором видань УТТ переважно у період 2009–2013 рр.

Незмінно працювала у стані демонстративних конфліктних стосунків із дніпропетровськими колегами, незмінно підкреслюючи у виступах і публікаціях претензії до їхнього фахового рівня. Не раз шукала визнання за кордоном, публікуючи свої твори у платних виданнях і псевдовидавництвах на кшталт «Lap Lambert». В останньому видала три книги (всі рос.): «Відновлення дубу під впливом середовищотвірної діяльності свині» (2013), «Ссавці Дніпровсько-Орільського природного заповідника» (2014) та «Руська хохуля: Минуле, сьогодні» (2015). Через обмеження цитувань подібного у виданнях УТТ припинила контакти з нами, а після окупації Криму цілком перейшла на кримську тематику, публікуючи статті виключно у російських виданнях (Ярьш *et al.* 2014; Ярьш & Антоненц 2018 та ін.), проте позначаючи місце роботи як «Дніпровсько-Орільський природний заповідник».

Література

- Антоненц, Н. 1982. Сохранить выхухоль. *Охота и охотничье хозяйство*, № 3: 20–21.
- Антоненц, Н. В. 1998. Особенности роющей деятельности дикого кабана в поемных дубравах лесостепной и степной зон. *Заповідна справа в Україні*, 4 (2): 18–24.
- Антоненц, Н. 2012. Проблемні види мишовидих гризунів Дніпровсько-Орільського природного заповідника. *Праці Теріологічної школи*, 11: 50–57. [CrossRef](#)
- Антоненц, Н. 2014. Таксономічне багатство ссавців Дніпровсько-Орільського природного заповідника. *Праці Теріологічної Школи*, 12: 17–21. [CrossRef](#)
- Ярьш, В. Л., Н. В. Антоненц, А. К. Балалаев, С. П. Иванов. 2014. Динамика численности косули европейской, зайца русака, и хищничество горно-крымской лисицы в Карадагском природном заповеднике. *Экосистемы (Симферополь)*, 11 (30): 131–137.
- Ярьш, В. Л., Н. В. Антоненц. 2018. Экологические особенности распространения волка (*Canis lupus L., 1758*) в Крыму. *Юг России: экология, развитие*, 13 (4): 139–146. [CrossRef](#)

ЗАГОРОДНЮК, І. ЧЕГОРКА, П. Антоненц Надія Вікторівна — дослідниця ссавців заповідних екосистем. — Нарис про одну з найбільш контроверсійних постатей у сучасній «заповідній теріології» України, дослідницю з Дніпровсько-Орільського заповідника, яка визнає себе фахівцем у дуже великій кількості тем — від популяційних циклів дрібних ссавців до середовищотвірної ролі диких копитних та закономірностей поширення вовка в Криму. Активна учасниця теріологічних шкіл 2000–2013 років, яка 2014 р. припинила стосунки з УТТ і перейшла на співпрацю з кримськими науковими установами, зокрема Карадазьким природним заповідником.